تبدیل تهدید به فرصت

هنر دکتر خرازی در وزارت امور خارجه دولت اصلاحات

محسن امین‌زاده
معاون پیشین آسیا و اقیانوسیه وزارت امور خارجه

دکتر سید کمال خرازی وزیر با فرهنگ، فرهیخته، ساده‌زیست، متواضع، با اخلاق و با اصول وزارت امور خارجه دولت اصلاحات بود که موفق‌ترین دوره ۸ ساله سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران را در ایامی بسیار پر فراز و نشیب مدیریت کرد. در آغاز به کار دولت اصلاحات و وزارت دکتر خرازی، به دلیل سهل‌انگاری‌های گوناگون، کشور با بحران‌های بین‌المللی متنوعی مواجهه بود. از یک‌سو کشورهای اروپایی اتهامات تروریستی مشخصی را علیه نظام مطرح کرده بودند و از سوی دیگر آمریکا جمهوری اسلامی را به انجام عملیات علیه آمریکاییان در کشورهای خلیج فارس متهم کرده بود. وضعیتی که باعث بروز شدیدترین بحران روابط با کشورهای اروپایی شده بود و اتهامات مطرح‌شده از سوی آمریکا نیز روابط با این کشور را به تیره‌ترین وضعیت خود پس از انقلاب اسلامی رسانده و به شکلی ایران در معرض تهدید حمله نظامی آمریکا بود.

هرچند ماجراجویی‌هایی عامل اصلی بروز این وضعیت بحرانی برای روابط خارجی کشور بود، اما فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی نیز باعث یکه‌تازی بی‌رقیب آمریکا در دوران پس از جنگ سرد شده و همه اینها وضعیت بین‌المللی را برای جمهوری اسلامی ایران دشوارتر کرده بود. وضعیت حساسی که بیش از گذشته، فضای بین‌المللی را علیه جمهوی اسلامی ایران مهیا کرده و غفلت‌های نهادهای نظامی و امنیتی باعث شکل‌گیری بحرانی‌ترین وضعیت در روابط ایران با آمریکا و اروپا از یک‌سو و با کشورهای همسایه از سوی دیگر شده بود.

در این دوران جدید، تحریم‌های نهادمند کنگره آمریکا علیه ایران موانع گسترده جدیدی را نه‌تنها در روابط اقتصادی و صنعتی ایران با کمپانی‌های آمریکایی، بلکه با تمامی کمپانی‌های قدرتمند چندملیتی و تمامی کشورهای متحد آمریکا ایجاد کرده بود. از سوی دیگر کشور نیازمند سرمایه‌گذاری‌های گسترده و توسعه صنایع زیربنایی اعم از نفت و گاز، پتروشیمی، فولاد، انرژی و... بود و همه اینها به تدابیر نهاد سیاست خارجی کشور نیازمند بود. در این وضعیت مدیریت بحران‌های دارای پیشینه غیر قابل دفاع، از فوری‌ترین اقدامات دولت اصلاحات و وزارت امور خارجه دکتر خرازی بود که با موفقیت محقق شد.

در دوره وزارت دکتر خرازی، تحولات بحران‌ساز بزرگ بین‌المللی دیگری چون حمله آمریکا به افغانستان و سپس به عراق، تهدیدها و فرصت‌های بی‌مانندی را پیش روی کشور گذاشت و سیاست خارجی کشور با مدیریت دکتر خرازی، به سوی فرصت‌سازی از این تهدیدهای بزرگ گام برداشت و در این زمینه بسیار موفق بود. در این دوره هرچند قوانین جدید ضدایرانی کنگره آمریکا از یک‌سو و ماجراجویی‌های ضد توسعه داخلی و مقابله تندروها با همکاری‌های اقتصادی کلیدی بین‌المللی، موانع اصلی فراهم شدن شرایط سرمایه‌گذاری مستقیم کمپانی‌های آمریکایی در ایران بود، اما کشورهای متحد آمریکا، اعم از کشورهای اروپایی به‌ویژه فرانسه، آلمان و ایتالیا و کشورهای آسیایی به‌ویژه ژاپن و کره‌جنوبی با چشم‌پوشی‌های ضمنی آمریکا، همکاری‌های صنعتی و تأمین سرمایه‌های بی‌سابقه‌ای را در حوزه‌های نفت و گاز و پتروشیمی و صنایع خودروسازی کشور عملی کردند. تحولاتی که نسبت به پیشینه روابط اقتصادی خارجی جمهوری اسلامی ایران بی‌سابقه بود و پس از این دوره نیز هرگز تکرار نشد.

در این دوره بنیان بزرگ‌ترین پروژه‌های توسعه صنایع نظامی و هسته‌ای ایران نیز به‌ویژه در همکاری با چین و روسیه نهاده شد و ایران به‌تدریج به یک قدرت بالقوه نظامی بلامنازع و صاحب صنایع هسته‌ای صلح‌آمیز در منطقه بدل شد. تحولات زیربنایی شگرفی که با مدیریت هدفمند و هوشمند سیاست خارجی در این دوره، به واکنش‌های مخرب کشورهای خارجی منجر نشد و در سال‌های آخر وزارت دکتر خرازی نیز با همین شیوه مدیریت، بحران ناشی از فاش شدن ابعادی از پیشرفت‌های صنایع هسته‌ای ایران در تعامل دیپلماتیک با قدرت‌های اروپایی، پشت سر گذاشته شد.

همه این تحولات عظیم توسعه‌محور و مجموعه ظرفیت‌های ملی ایجاد شده در اثر تأمین سرمایه خارجی و جذب مشارکت کشورهای پیشرفته صنعتی در توسعه صنایع زیربنایی ایران دراین دوره، به حدی است که آن را بی‌تردید به مهم‌ترین دوره همکاری تنگاتنگ سیاست خارجی و توسعه ملی ایران بدل کرده است. این رتبه همچنان پس از گذشت بیش از دو دهه، متعلق به دوره مدیریت ۸ ساله دکتر خرازی در سیاست خارجی دولت اصلاحات است.

۲۹ سال پیش دعوت دکتر خرازی از من برای پذیرش مسئولیت معاونت آسیا و اقیانوسیه در وزارت امور خارجه، منجر به شکل‌گیری مهم‌ترین دوره همکاری‌هایم با ایشان در دولت اصلاحات شد. همواره به این دوران همکاری پربار و فرصت‌ساز در وزارت امور خارجه افتخار کرده و خواهم کرد.

اما شروع آشنایی و همکاری با دکتر خرازی، پیشینه‌ای طولانی‌تر از همکاری در وزارت امور خارجه داشت. اولین همکاری‌ام با دکتر خرازی به دوران ریاست ایشان در خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران (ایرنا) و ستاد تبلیغات جنگ در نیمه دهه ۱۳۶۰ باز می‌گشت. همکاری‌هایی که بعداً در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی شکل دیگری به خود گرفت. در اواخر سال ۱۳۶۷، تقریباً همزمان با رفتن دکتر خرازی به نیویورک به عنوان نماینده جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل، به دعوت آقای خاتمی وزیر ارشاد وقت، معاونت مطبوعاتی را در این وزارتخانه تأسیس کردم و چندی بعد همزمان سرپرست ستاد تبلیغات جنگ هم شدم. در این دوره با توجه به این پیشینه، همکاری‌های بدیعی میان وزارت ارشاد و نمایندگی ایران در نیویورک شکل گرفت و روابط صمیمانه من و دکتر خرازی را تقویت کرد. اما به‌رغم این، هیچ‌گاه تصور نمی‌کردم که در وزارت امور خارجه همکار ایشان شوم.

برخلاف برخی شایعات، پیشنهاد مسئولیت معاونت وزارت امور خارجه، صرفاً تصمیم دکتر خرازی بود و به همین دلیل هم برایم غیرمنتظره بود. هرچند در سال‌های پس از انقلاب خیلی زود به سراغ فعالیت‌های مرتبط با روابط خارجی و وزارت امور خارجه رفته بودم. اما برخلاف غالب مدیران ارشد وزارت امور خارجه هرگز برای مأموریتی، حتی چند ماهه به خارج از کشور نرفته بودم و فرصت تحصیلی یا اقامت درازمدت در خارج از کشور را نداشتم. این وضعیت، تردیدم را برای پذیرش مسئولیت پیشنهادی دکتر خرازی دوچندان می‌کرد. تردیدهایم را بیان کردم و ایشان گفتند باور دارند در وزارت امور خارجه کارآمد و مؤثر خواهم بود.

پیشنهاد دکتر خرازی پذیرش مسئولیت معاونت آسیا و اقیانوسیه بود که از نظر من مهم‌ترین حوزه همکاری‌های اقتصادی خارجی کشور در جهت تحقق توسعه ملی ایران بود؛ در واقع اساسی‌ترین عاملی که توجهم را به پیشنهاد دکتر خرازی جلب می‌کرد، توجه ویژه‌ام به توسعه ملی و مقتضیات توسعه ملی و امکان بهره‌مندی کشور از تجربیات کشورهای موفق و در حال توسعه پرشتاب آسیایی برای توسعه ملی ایران بود؛ نکته‌ای که دکتر خرازی و برخی از اساتید از جمله دکتر بشیریه در دانشگاه تهران نیز روی آن تأکید و توصیه داشتند.

در دوران مسئولیتم در وزارت امور خارجه بیش از همه به بنیان‌های توسعه ملی و تأثیر فرصت‌های بی‌پایان سیاست خارجی بر توسعه ملی توجه می‌کردم و این موضوع پایه اصلی فعالیت‌هایم در گسترش روابط خارجی ایران در منطقه آسیا شد. گسترشی که طیف متنوعی از کشورهای آسیایی توسعه‌یافته‌تر و در حال توسعه، از ژاپن و کره‌جنوبی و اندونزی و مالزی تا سنگاپور و استرالیا و نیوزیلند و البته جمهوری خلق چین و هند را به فعال‌ترین همکاران اقتصادی ایران در سطح جهان بدل کرد. همزمان، مدیریت بحران حمله آمریکا به افغانستان و ساماندهی مناسبات نابسامان با کشورهای غرب آسیا به‌ویژه همسایگان مهم شرق و غرب کشور، پاکستان و ترکیه صرفاً با حمایت‌ها و همراهی‌های مؤثر دکتر خرازی ممکن شد. در سال‌های بعد با گسترش حوزه فعالیتم با حمایت‌های دکتر خرازی برای ساماندهی روابط با روسیه و کشورهای اوراسیا، بنیان‌های مهمی از روابط با این منطقه اصلاح و روابط هنجار و مؤثر با این کشورها پایه‌ریزی شد. در مدیریت این حوزه‌های حیاتی سیاست خارجی، همیشه با دکتر خرازی هم‌نظر نبودیم و گاه به بحث‌های چالشی می‌رسیدیم؛ از جمله بر سر مناسبات برخی نهادها و وزارت امور خارجه و مسائل دیگری همچون روابط با برخی همسایگان، موازنه روابط هند و پاکستان و مسائل هسته‌ای. گاهی هم بحث‌های پرتنش و تلخی داشتیم. اما همواره بزرگواری دکتر خرازی و همدلی و علاقه‌ام به همکاری با ایشان باعث می‌شد که در تمام دوران وزارت ایشان بمانم و بر سر معدود اختلاف نظرهای گاه تلخ و پرتنش، مناقشه و مصالحه کنم.

سرانجام نیز در سال ۱۳۸۴، چند هفته پیش از ایشان، وزارت امور خارجه را برای همیشه ترک کردم. از ویژگی‌های بارز شخصیت دکتر خرازی، موضع محکم و اصولی ایشان در دفاع از جایگاه، منزلت و اهمیت کلیدی سیاست خارجی بود و در این چارچوب و در مقابله با فشارهای نهادهای دیگر برای مداخله در سیاست خارجی، از حمایت ایشان برخوردار بودم. حمایتی که با تمامی دشواری‌ها، تا پایان همکاری ما ادامه داشت که برای سلامت سیاست خارجی کشور از اهمیت زیادی برخوردار بود. رویه‌ای که کم و بیش با پایان حضور دکتر خرازی در وزارت امور خارجه تا حدودی از مسیر خود فاصله گرفت.

پایان دولت اصلاحات و پایان فعالیت در وزارت امور خارجه، آخرین حضورم در دولت بود. در شهریورماه ۱۳۸۴ برای همیشه دولت را به قصد فعالیت‌های دانشگاهی ترک کردم. بی‌تردید همکاری با آقای خاتمی وزیر ارشاد در سمت معاونت مطبوعاتی (۱۳۶۸-۱۳۷۱) و همکاری با دکتر خرازی در سمت معاونت آسیا و اقیانوسیه و کشورهای مشترک‌المنافع (۱۳۷۶-۱۳۸۴)، بهترین دوران فعالیت‌های من در دولت بود. دکتر خرازی در بهار ۱۳۸۴ پیشنهاد کردند مسئولیت سفارت ایران در ژاپن را بپذیرم و من به ایشان گفتم پیش از ایشان وزارت امور خارجه را ترک خواهم کرد و هیچ تمایلی به ماندن ندارم. دکتر خرازی تنها یک مدیر عالی جدی در حوزه سیاست نبود، او یک شخصیت خردمند فرهنگی، دانشگاهی و رسانه‌ای بود. همه این فضیلت‌ها به استحکام پیوند میان من و شهید خرازی به‌رغم برخی فراز و نشیب‌ها، کمک زیادی می‌کرد. به پشتوانه همین ویژگی‌های دکتر خرازی، در طول دوران مسئولیتم در وزارت امور خارجه در کنار وظایف اصلی، تلاش کردم با تکیه به شناخت تجربی‌ام از حوزه فرهنگ و هنر، زوایای جدیدی از ظرفیت‌های فرهنگ و هنر کشور را روی مسئولان و کارگزاران سیاست خارجی و حتی خانواده‌هایشان باز کنم و آنها را از انزوای فرهنگی خودخواسته خارج کنم و بسیاری از آنها را برای اولین بار با ابعاد عظیم فرهنگ و هنر کشور آشنا کردیم. تحولی که امکان تشدید مراودات بین‌المللی و همکاری‌های فرهنگی و هنری کشور با جامعه جهانی را بیشتر از گذشته فراهم می‌کرد. به خانواده‌های دیپلمات نیز امکان می‌داد که در طول دوران مأموریت همسرانشان، فعالیت‌های فوق‌العاده فرهنگی داشته باشند و مروج فرهنگ و هنر ملی نزد ملت‌های دیگر باشند. در این رابطه از همراهی، حمایت‌ها و کمک‌های بسیار ارزشمند همسر فرهیخته، با فرهنگ، مهربان و صمیمی دکتر خرازی برخوردار بودم.

آخرین باری که با دکتر خرازی دیدار و گفت‌وگویی صمیمی و غیررسمی داشتم، سال ۱۳۹۲ بود که با چند تن از معاونان اسبق وزارت امور خارجه، برای دیدار به منزل ما آمدند. پس از آن هرگز فرصت گفت‌وگویی طولانی دست نداد و مسئولیت‌های حکومتی ایشان اقتضا می‌کرد که انتظار ارتباط فعالی با ایشان نداشته باشم و هیچ‌گاه به سراغ ایشان نروم.

پس از حمله موشکی به منزل دکتر خرازی، در کنار خبر تلخ و تکان‌دهنده شهادت همسر عزیز و خردمندشان، خبر بهبود نسبی ایشان امیدوارم کرد که در حال و روز بهتری پس از سال‌ها، به دیدارشان در بیمارستان یا منزل بروم اما شهادت ایشان همه چیز را دگرگون کرد. از خداوند متعال رحمت واسعه و علو درجات را برای دکتر خرازی بزرگ و همسر خردمند و دردمند و مهربان و آگاه ایشان خواهانم.

*این یادداشت در چاپ دوم یادنامه شهید خرازی منتشر خواهد شد.

عکس: حسین تقی‌زاده / ایران

آیین رونمایی از کتاب جمال کمال

یادنامه دکتر سید کمال خرازی با حضور شماری از شخصیت‌های فرهنگی، سیاسی و دیپلماتیک در مؤسسه «ایران» رونمایی شد

گزارش

بهار خسروی
گروه کتاب

آیین رونمایی از یادنامه ۴۳۲ صفحه‌ای شهید دکتر سیدکمال خرازی با عنوان «جمال کمال» که به همت خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران (ایرنا) و مؤسسه فرهنگی مطبوعاتی ایران منتشر شده است، یکشنبه، هفتم تیر با حضور عبدالحسین خسروپناه دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی، غلامعلی حدادعادل مشاور عالی مقام معظم رهبری و رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی، محمدجواد ظریف وزیر اسبق امور خارجه، اسحاق جهانگیری معاون اول دولت‌های یازدهم و دوازدهم، علی‌اکبر صالحی رئیس بنیاد ایران‌شناسی، سید محمدصادق خرازی دیپلمات و سیاستمدار، محمدرضا نوروزپور معاون امور رسانه‌ای و تبلیغات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، محمود واعظی سیاستمدار، حسین جابری انصاری مدیرعامل خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا) و جمعی از سیاستمداران و فعالان فرهنگی در مؤسسه فرهنگی مطبوعاتی ایران برگزار شد.

پیونددهنده حکمت صدرایی و فلسفه ذهن

این مراسم با تلاوت آیاتی از قرآن کریم و پخش سرود ملی جمهوری اسلامی ایران آغاز شد. **عبدالحسین خسروپناه** دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی در ابتدای این نشست با اشاره به اینکه شهید خرازی علاوه بر اینکه استادی برجسته در حوزه مدیریت آموزشی و عضو هیأت علمی دانشگاه بود، در تربیت شاگردان و ارائه ایده‌های نوآورانه نیز نقش مؤثری داشت، گفت: «او چند کار ابتکاری اساسی را به سرانجام رساند؛ یکی از مهم‌ترین این ابتکارات، ورود به چارچوب جدید علمی با نام علوم شناختی بود که این حرکت او یک جسارت علمی می‌طلبید. حوزه‌ای که امروز مبنای بسیاری از تحولات علوم انسانی و فناوری‌های نوین از جمله هوش مصنوعی به شمار می‌رود. علوم انسانی با رویکرد شناختی، یک علوم انسانی دیگری می‌شود که با چارچوب دیگر علوم انسانی کاملاً متفاوت است.» او با بیان اینکه شهید خرازی با جسارت علمی، تلاش کرد میان فلسفه اسلامی، به‌ویژه حکمت صدرایی و مباحث فلسفه ذهن و علوم شناختی پیوند برقرار کند، ادامه داد: «این نگاه آینده‌نگر، امروز بیش از گذشته اهمیت خود را نشان داده و در اسناد علمی کشور نیز مورد توجه قرار گرفته است. ارتباط ما با این حوزه در انجمن حکمت شکل گرفت، دانشمندان جهان بیش از گذشته به ضرورت علوم شناختی پی برده‌اند و این حوزه نقشی اثرگذار بر فناوری‌های نوین دارد و به عنوان یک پارادایم بنیادین باید مورد حمایت قرار گیرد. همچنین در اسناد علمی و در مباحث علم وفناوری، بحث علوم شناختی را از مکتب ایشان آموختیم.»

دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی در ادامه خاطرنشان کرد: «شهید خرازی پیشنهاد کردند جمعی از طلاب آشنا با فلسفه و حکمت متعالیه، در حوزه فلسفه ذهن و فلسفه نفس با رویکرد علوم شناختی فعالیت کنند. امروز دانشمندان جهان بیش از گذشته به اهمیت علوم شناختی پی برده‌اند. این حوزه صرفاً به علوم اعصاب محدود نیست، بلکه علوم اعصاب شناختی پارادایمی مستقل است که بر فناوری‌های نوین، از جمله هوش مصنوعی، تأثیرگذار است. پیگیری مستمر برای رفع موانع دیپلماسی علمی از دیگر ویژگی‌های این شهید محسوب می‌شود. یکی از اولین مطالباتی که شهید خرازی پس از آغاز مسئولیت بنده در شورای عالی انقلاب فرهنگی مطرح کرد، حل مشکلات دیپلماسی علمی کشور و گره‌گشایی از اساتید این حوزه بود. ایشان بارها تأکید کردند که رهبر انقلاب طی سال‌های متمادی بر رفع موانع فعالیت‌های علمی بین‌المللی و تسهیل حضور استادان ایرانی در مجامع جهانی تأکید داشته، اما این مطالبه هنوز به نتیجه مطلوب نرسیده است. با پیگیری‌های مشترک، سرانجام تشکیل سازمان بین‌المللی علمی ذیل معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست جمهوری به تصویب رسید و پس از رفع برخی موانع، ابلاغ شد. این اقدام بخش مهمی از مشکلات و موانع امنیتی حوزه دیپلماسی علمی را برطرف کرد، هرچند هنوز برخی مسائل اجرایی و مالی نیازمند توجه دستگاه‌های مسئول است.»

دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی با تأکید بر اهمیت دیپلماسی علمی تصریح کرد: «حتی در دوران جنگ تحمیلی ۸ ساله با حزب بعث عراق دیپلماسی علمی و ارتباطات علمی جمهوری اسلامی ایران با جهان متوقف نشد. به هرحال، بدیهی است که در یک سال اخیر در این بخش دچار آسیب شده‌ایم، باید توجه به دیپلماسی علمی مضاعف شود تا دغدغه شهید خرازی به تحقق کامل برسد. امروز نیز در شرایط حساس کشور، تقویت دیپلماسی علمی از ضروری‌ترین نیازها به شمار می‌رود. انتظار می‌رود وزارت امور خارجه و وزارت علوم با جدیت بیشتری این مطالبه را دنبال کنند؛ مطالبه‌ای که از دغدغه‌های اصلی شهید خرازی محسوب می‌شود.»

خسروپناه با تأکید بر تبیین ویژگی‌ها و خصلت‌های شخصیتی شهید خرازی افزود: «به اعتقاد من، ایشان مصداق یک حکمران حکیم بود. حکمت در نگاه قرآن سه مؤلفه اساسی و مهم دارد؛ عقلانیت، فضیلت و خدمت. شهید خرازی از عقلانیت جامع برخوردار بود، فضیلت‌هایی همچون عدالت، صداقت و اخلاص را در رفتار خود متجلی ساخته بود و همواره با روحیه‌ای مسأله‌محور در مسیر خدمت و گره‌گشایی از مشکلات کشور قدم برمی‌داشت. از همین رو، می‌توان او را نمونه‌ای برجسته از یک مدیر و حکمران حکیم دانست. این شهید شخصیتی جهادگر و ولایتمدار داشت و نیز سیاستمدار حکیمی به حساب می‌آمد. او دغدغه‌مند بود و همیشه به دنبال حل مسأله بود.»

در ادامه مراسم ویدیویی کوتاه از زندگی حرفه‌ای شهید خرازی از خبرگزاری جمهوری اسلامی، ستاد تبلیغات جنگ و وزارت امور خارجه برای حضار و میهمانان پخش شد.

۷۰ سال دوستی و مُروت

در ادامه این مراسم، **غلامعلی حداد عادل**، مشاور عالی مقام معظم رهبری و رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی از دوستی ۷۰ ساله خود با شهید خرازی سخن گفت و افزود: «ما در یک محله زندگی می‌کردیم. آشنایی من و سیدکمال از نخستین روز مهرماه سال ۱۳۳۶ در دبیرستان علوی رقم خورد و این دوستی تا آخرین روزهای حیات ایشان ادامه پیدا کرد. مدت ۶ سال تمام همکلاس بودیم و در رشته ریاضی دیپلم گرفتیم. شهید خرازی پس از دوران مدرسه به دانشکده ادبیات رفت و در رشته علوم عربی تحصیل کرد. من ابتدا رشته فیزیک را ادامه دادم و بعد از تغییر رشته به دانشکده ادبیات پیوستم، او به من در شناخت بهتر دانشکده ادبیات کمک و شرکت در برخی کلاس‌ها را به من توصیه می‌کرد. شهید خرازی از دوران نوجوانی شخصیتی ممتاز داشت. پس از پایان تحصیل در دبیرستان، ایشان برخلاف بسیاری از هم‌دوره‌ای‌های خود، رشته زبان و ادبیات عرب را انتخاب کرد و بعدها با حضور در خارج از کشور، تجربه ارزشمندی در عرصه فعالیت‌های سیاسی و بین‌المللی به دست آورد؛ تجربه‌ای که پس از پیروزی انقلاب اسلامی، بُعد تازه‌ای به شخصیت مدیریتی و سیاسی او بخشید.»

او با اشاره به تدین شهید خرازی که مهم‌ترین و بارزترین ویژگی اخلاقی ایشان محسوب می‌شد، گفت: «او انسانی مؤمن، متدین و به دور از هرگونه تظاهر و ریا بود. در بیش از ۷۰ سال دوستی با ایشان، هرگز رفتار یا عملی خلاف موازین اخلاقی و دینی از او ندیدم و سراغ ندارم. اهل عبادت، زیارت و پایبند به احکام الهی بود و تدین او کاملاً طبیعی، متعادل و به دور از افراط و تفریط به شمار می‌رفت. عقلانیت، تدبیر، کم‌گویی و اعتدال از دیگر ویژگی‌های برجسته او به حساب می‌آمد. شهید خرازی هیچ وقت خود را وابسته به جریان‌های سیاسی نمی‌دانست و خود را این گونه معرفی نمی‌کرد. او همواره بدون وابستگی جناحی، در خدمت انقلاب اسلامی و منافع کشور باقی ماند. این روحیه اعتدال، در دوران مسئولیتش در وزارت امور خارجه نیز به‌خوبی نمایان بود.» مشاور عالی مقام معظم رهبری با اشاره به اینکه شهید خرازی به همان اندازه که به امور سیاسی می‌پرداخت به کار علمی نیز توجه ویژه‌ای داشت، افزود: «یکی از ماندگارترین خدمات این شهید، پایه‌گذاری و توسعه علوم شناختی در ایران بود. اگر دکتر خرازی این مسیر را آغاز نکرده بود، امروز علوم شناختی در کشور به جایگاه کنونی دست پیدا نمی‌کرد. او رشته علوم شناختی را با خود به ایران آورد و آن را تأسیس کرد. او با بهره‌گیری از دانش روز، اعتماد مسئولان نظام و شناخت دقیق از نیازهای علمی کشور، این حوزه را بنیان گذاشت و توسعه داد. شهید خرازی علاوه بر فعالیت‌های علمی، در دوران دفاع مقدس نیز با پذیرش مسئولیت ستاد تبلیغات جنگ، حضور مؤثر خود را در میدان‌های حساس کشور به اثبات رساند و همین سوابق موجب اعتماد مسئولان عالی نظام به ایشان شد.»

حداد عادل با اشاره به دوران مجلس ششم بیان کرد: «در آن مقطع، چند وزیر از جمله دکتر خرازی در معرض استیضاح قرار داشتند و من که ریاست فراکسیون اقلیت را برعهده داشتم، به دلیل اعتقادی که به درستی منش و راه ایشان داشتم، تمام تلاش خود را برای جلوگیری از برکناری وی از وزارت امور خارجه به کار گرفتم.» مشاور عالی مقام معظم رهبری ویژگی‌های مدیریتی این شهید را نام برد و یادآور شد: «نظم، دقت، متانت، تسلط بر زبان‌های عربی و انگلیسی، وسعت اطلاعات و توانایی بالای تحلیل، از او دیپلماتی برجسته ساخته بود. هرگاه در مذاکرات بین‌المللی حاضر می‌شد، دانش و شخصیت او موجب افتخار جمهوری اسلامی ایران بود و طرف‌های خارجی نیز تحت‌تأثیر توان علمی و سیاسی او قرار می‌گرفتند. شهید خرازی مدیری عمل‌گرا و دارای روحیه فنی بود، ضمن اینکه تنها یک نظریه‌پرداز نبود، بلکه در عمل نیز توانایی حل مسائل را داشت. او علاوه بر تسلط به زبان‌های عربی و انگلیسی، از دانش گسترده‌ای برخوردار بود و روحیه‌ای کاملاً عملی داشت. پس از پایان تحصیل، چند سال در مدرسه علوی در کنار مرحوم استاد رضا روزبه مسئولیت اداره آزمایشگاه فیزیک و شیمی را برعهده داشت و شخصاً تجهیزات اپتیک، الکتریکی و الکترونیکی آزمایشگاه را آماده و مونتاژ می‌کرد.»

حدادعادل خاطره‌ای از دوران مدیریت شهید خرازی در خبرگزاری جمهوری اسلامی نقل کرد و گفت: «در سال‌های دفاع مقدس فردی در آسانسور خبرگزاری به تصویر حضرت امام(ره) اهانت می‌کرد و شهید خرازی با استفاده از دانش فنی خود و طراحی یک راهکار ساده الکتریکی، عامل این اقدام را شناسایی کرد. اعتدال، استحکام شخصیت و انصاف حرفه‌ای از ویژگی‌های برجسته شهید خرازی بود. او در دوران مسئولیت خود در خبرگزاری جمهوری اسلامی، حتی در شرایط جنگ نیز از سوگیری در خبررسانی پرهیز می‌کرد و همواره مصالح انقلاب و کشور را ملاک قرار می‌داد؛ رویکردی که امروز نیز بیش از گذشته به آن نیازمندیم. در عرصه دیپلماسی نیز هر شخصی که با شهید خرازی دیدار می‌کرد، تحت تأثیر دانش، شخصیت و اطلاعات گسترده او قرار می‌گرفت، زیرا شخصیت یک دیپلمات، تصویر یک ملت را در ذهن دیگران شکل می‌دهد.»

رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی درباره زندگی مشترک شهید خرازی و همسرشان گفت: «همسر ایشان نیز از بانوان فرهیخته و متدین بود. این بانوی شهیده نیز از شاگردان مرحوم استاد رضا روزبه محسوب می‌شد. این زوج مؤمن و انقلابی، سال‌ها در کنار یکدیگر منشأ خدمات ارزشمند علمی و فرهنگی بودند و شهادت همزمان آنها، ضایعه‌ای بزرگ برای جامعه علمی و فرهنگی کشور به شمار می‌رود. تنها چند روز پیش از آغاز جنگ، در منزل ایشان گرد هم آمده بودیم و درباره تدوین اثری درباره مرحوم استاد رضا روزبه گفت‌وگو کردیم. وجود دکتر خرازی سرمایه‌ای ارزشمند برای کشور بود و بی‌تردید اگر فرصت بیشتری داشت، همچنان منشأ خدمات علمی، فرهنگی و سیاسی فراوانی برای ایران اسلامی می‌شد. وقتی خبر شهادت خرازی و همسر ایشان را شنیدیم، یاد این بیت مولانا افتادم: «این جهان، با تو خوش است و آن جهان، با تو خوش است/ این جهان بی‌من مباش و آن جهان بی‌من مرو». همچنین این بیت حافظ «در دلم بود که بی دوست نباشم هرگز/چه توان کرد که سعی من و دل باطل بود» را به یاد می‌آورم.»

سرمایه‌های بزرگ ایران اسلامی

اسحاق جهانگیری، معاون اول دولت‌های یازدهم و دوازدهم سخنران دیگری بود که روی سن آمد و با بازخوانی خاطرات همکاری ۸ ساله خود با شهید خرازی در دولت سیدمحمد خاتمی خاطرنشان کرد: «شهدایی همچون علی لاریجانی، محمد باقری، غلامعلی رشید، دکتر سیدکمال خرازی و بسیاری دیگر، سرمایه‌های بزرگی برای ایران اسلامی محسوب می‌شوند. آشنایی من با این شهید به دوران دولت سید محمد خاتمی بازمی‌گردد؛ زمانی که من وزیر صنایع و معادن بودم و جلسات علمی و تخصصی بسیاری با ایشان داشتیم. دقت نظر خرازی در مسائل و نگاه ملی به موضوعات زبانزد خاص و عام بود. از مهم‌ترین ویژگی‌های شخصیتی ایشان می‌توان به دقت نظر، متانت، سعه صدر، نگاه ملی، پایبندی به اصول و در عین حال روحیه گفت‌وگو و تعامل اشاره کرد.»

معاون اول دولت‌های یازدهم و دوازدهم به دشواری‌های دوران فعالیت مشترک با شهید خرازی اشاره کرد و افزود: «ما در آن مقطع در شرایط بسیار ویژه‌ای قرار داشتیم؛ دوران پس از حادثه میکونوس بود که تمام بیمه‌های صادراتی به روی ایران بسته شد و قیمت نفت نیز به ۸ دلار رسید. در آن دوران مشخص شد که سیاست خارجی چه جایگاه ویژه‌ای دارد؛ چرا که با وجود تمام فشارها، به هر میزان که طرح‌هایی برای سرمایه‌گذاری در ایران تهیه می‌کردیم، منابع خارجی برای آن فراهم می‌شد. دغدغه اصلی شهید خرازی همواره منافع ملی بود. به باور من، ایشان به دلایل متعدد، یکی از بزرگ‌ترین سرمایه‌های ملی ایران محسوب می‌شود. ثبت خاطرات این بزرگان، سرمایه‌ای بزرگ برای نسل آینده و جوانان است. رونمایی از این کتاب، تنها تجلیل از شخص شهید خرازی نیست، بلکه تجلیلی از خدمات صادقانه و مسئولیت‌پذیری ایشان در خدمت به کشور به حساب می‌آید.» جهانگیری همچنین با اشاره به شرایط حساس کنونی ایران، اضافه کرد: «ایران با چالش‌هایی همچون مشکلات اقتصادی، ناترازی‌ها، تورم، کاهش سرمایه‌گذاری، تحریم‌ها و پیامدهای جنگ مواجه است و در چنین شرایطی مسئولیت‌پذیری، تصمیم‌گیری شجاعانه، توجه به منافع مردم و حمایت از مدیرانی که برای عبور کشور از این شرایط تلاش می‌کنند، ضرورتی انکارناپذیر است. پذیرش مسئولیت در شرایط فعلی دشوار است؛ بنابراین مسئولان باید با اولویت دادن به رضایت و بهبود زندگی مردم، مسئولیت‌پذیر باشند و از تصمیمات شجاعانه خود دفاع کنند. افکار عمومی مهم‌ترین سرمایه یک نظام حکمرانی است. اگر چرایی تصمیمات و محدودیت‌ها برای مردم تبیین شود، آنها با مسیر همراه خواهند بود. باید تأکید کرد که اقناع افکار عمومی با تبلیغات صورت نمی‌گیرد، بلکه تنها از طریق گفت‌وگو امکانپذیر است. افکار عمومی مهم‌ترین سرمایه هر نظام حکمرانی به حساب می‌آید.» او با تجلیل از ویژگی‌های اخلاقی شهید و خانواده ایشان، عنوان کرد: «در توصیف صفات شهید خرازی و همسر گرامی ایشان (شهید منصوره رئیس‌قاسم) هر چه بگوییم کم است؛ همسر شهید همواره درد مردم را داشت و همواره نسبت به مشکلات جامعه معترض و دغدغه‌مند بود، امیدوارم به برکت خون شهدا، از این دوران دشوار عبور کنیم.»

در ادامه مراسم فیلمی کوتاه از گفت‌وگو با سیف‌الله طاهری عکاس پیشکسوت برای حضار مراسم پخش شد.

ماندگار در تاریخ ایران

سید محمدصادق خرازی، برادرزاده شهید خرازی و دیپلمات باسابقه در ادامه این مراسم گفت: «شهید دکتر سید کمال خرازی شخصیتی مورد اعتماد برای همه اقشار و جریان‌های سیاسی، فرهنگی و اجتماعی محسوب می‌شد و ابعاد شخصیتی و خدمات ارزشمند او نیازمند پژوهش و معرفی تخصصی به نسل‌های آینده است. ویژگی‌های اخلاقی و خانوادگی این شهید بسیار است، شهید خرازی و همسر بزرگوارشان زندگی ساده، مؤمنانه و سراسر مجاهدت داشتند و هر دو با اخلاص در مسیر خدمت به انقلاب اسلامی گام برداشتند. شهادت این زوج انقلابی ضایعه‌ای بزرگ برای کشور بود. شهید خرازی با عزت زندگی کرد و با عزت ماند و با عزت هم به دیدار پروردگار شتافت. او در تمام سال‌های عمر خود بر باورها و اعتقاداتش پایبند ماند و جان خود را در راه آرمان‌های انقلاب اسلامی تقدیم کرد.» این دیپلمات و سیاستمدار با اشاره به نقش شهید خرازی در مقاطع مختلف انقلاب اسلامی خاطرنشان کرد: «اگرچه ایشان از اعضای خانواده ما بود، اما نسبت من با او تنها یک نسبت خانوادگی نبوده و نیست؛ از کودکی از محضرش درس آموختم و همواره او را استادی دلسوز و الگویی اخلاقی و مدیریتی می‌دانستم.»

خرازی با گرامیداشت یاد شهدای انقلاب اسلامی و فرماندهان شهید، بیان کرد: «شهدای بزرگی که در سال‌های اخیر تقدیم انقلاب شدند، از برجسته‌ترین استراتژیست‌ها و مدیران کشور بودند. آنها با نثار جان خود نشان دادند که ایران اسلامی با وجود همه تهدیدها، مقتدرانه به مسیر خود ادامه خواهد داد. یاد و نام همه شهدای انقلاب اسلامی، بویژه امام شهید، شهید دکتر سید کمال خرازی و دیگر شهدای راه عزت و استقلال ایران، همواره در تاریخ این سرزمین ماندگار خواهد بود. شخصیت‌های مهمی را در جنگ رمضان از دست دادیم که در رأس تمام آنها رهبر شهید قرار دارد. تکرار چنین شخصیت‌های ممتازی در جهان تشیع بعید است.»

اسوه اخلاق و آرامش

محمد جواد ظریف وزیر اسبق امور خارجه هم در ادامه مراسم رونمایی از یادنامه شهید دکتر سید کمال خرازی سخن خود را این‌گونه آغاز کرد: «ما مردم ایران امروز عزادار یکی از شجاع‌ترین رهبران جهان، شهید حضرت آیت‌الله خامنه‌ای هستیم.» ظریف در ادامه با خواندن این بیت شعر «از شمار دو چشم یک تن کم، از شمار خرد هزاران بیش» در وصف شهید خرازی گفت: «جای سیدکمال حتماً در تمام حوزه‌هایی که فعال بود، خالی خواهد بود؛ کانون پرورش فکری، خبرگزاری، مدرسه و وزارت امور خارجه. در تمام این حوزه‌ها کمال خرازی یک نمونه والگو بود. او همه جا اسوه اخلاق و آرامش و همراه با دلشورگی برای مردم بود، صفتی که همسر ایشان هم داشت. شهید خرازی نمونه اخلاق، آرامش و مسئولیت‌پذیری بود و در کنار آرامش مثال‌زدنی، همواره دغدغه مردم را در دل داشت.»

او با اشاره به همسر شهید خرازی گفت: «همان‌گونه که شهید منصوره رئیس‌قاسم نیز همواره نگران مردم بود، آقا کمال نیز تمام وجودش دغدغه مردم بود؛ با این تفاوت که او این نگرانی را در نهایت آرامش بروز می‌داد.» وزیر پیشین امور خارجه سپس آخرین دیدار خود با شهید خرازی را روایت کرد و گفت: «حدود دو هفته پیش از آغاز جنگ، به دعوت ایشان به منزلشان رفتم پس از پایان صحبت، مانند همیشه به من گفتند: کمی آرام باش و این‌قدر حرص و جوش نخور. من هم در پاسخ، با اشاره به روحیه همسر شهیدشان، گفتم: شما نتوانستید جلوی دل‌نگرانی‌های منصوره خانم را بگیرید، حالا می‌خواهید مرا آرام کنید؟ این آخرین گفت‌وگوی من با آقا کمال بود.»

ظریف خدمات شهید خرازی در حوزه دیپلماسی عمومی را برشمرد و بیان کرد: «از خدمات او به این کشور باید به‌بند ۶ قطعنامه ۵۹۸ در مورد مسئولیت عراق برای ادامه جنگ اشاره کرد که همه ناگفتنی است. یکی از مهم‌ترین اقدامات او در دوران حضور در نیویورک، بازسازی ارتباط میان ایران و نخبگان ایرانی مقیم آمریکا بود. او با دعوت از چهره‌های علمی و فرهنگی و برگزاری نشست‌های متعدد، تلاش کرد تصویر ایران را در جهان اصلاح کند و پیش از آنکه مفهوم دیپلماسی عمومی در ادبیات سیاست خارجی رایج شود، این رویکرد را وارد وزارت امور خارجه کرد. دو هفته مانده به جنگ ۴۰ روزه، تماس گرفتند که به منزل ایشان بروم، یادداشت‌هایی که من در مذاکرات خصوصی -که خودم حضور داشتم- با خطی که فقط داروخانه‌چی‌ها می‌توانستند بخوانند، آورده بودند. زیر برخی از کلمات خط کشیده بودند تا اصلاح کنم، لذا وقتی کار تمام شد موقع خداحافظی گفتند کمی آرامش داشته باش.»

وزیر امور خارجه پیشین ایران ادامه داد: «شهید خرازی با دقت و جدیت کارها را دنبال می‌کردند. زمانی که از نیویورک تشریف آوردند، از مرحوم پروفسور رضا، مهدوی دامغانی و خیل کثیری از بزرگانی که به آنها نامهربانی شده و رفته بودند، آقا کمال و آقا صادق اینها را به آغوش ایران برگرداندند و این واقعاً کار بزرگی محسوب می‌شد. او وزارت امور خارجه را با دیپلماسی عمومی آشنا کرد و این کار را با جدیت انجام داد. درست است که نشان نمی‌داد حرص می‌خورد، اما تمام وجود آقا کمال دغدغه بود. با این جدیت هم در نیویورک، هم در وزارت خارجه و هم در خبرگزاری و... کار خود را به درستی دنبال کرد. یادداشت‌های روزانه و پیگیری مستمر امور توسط او، چه در نمایندگی ایران در سازمان ملل، چه در وزارت امور خارجه و چه در خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشان‌دهنده روحیه مسئولیت‌پذیر و دغدغه‌مند او بود.» ظریف با اشاره به اینکه باید قدر شهید کمال خرازی بزرگوار و همسر شهیدش و دیگر شهدایی را که اسمشان آورده شد، بدانیم خاطرنشان کرد: «از حسین جابری انصاری مدیرعامل ایرنا برای بزرگداشت این شخصیت بزرگ تشکر می‌کنم؛ این شهدا و امام شهید برای ما یک خودباوری ایجاد کردند که می‌شود در برابر دو قدرت اتمی بایستیم و اگر بخواهیم میراث این شهدا را نگه داریم و اگر بخواهیم آینده کشور را بر اساس خون پاک این شهدا بنا کنیم، باید این فرصت را غنیمت بشماریم و بازی‌های سیاسی را کنار بگذاریم. از شهدا درس بگیریم، از شهید کمال خرازی درس بگیریم، دلمان برای این مردم بسوزد. این فرصت را که درخت تنومند ایران با خون بزرگانی از امام شهید تا شهید کمال خرازی و منصوره رئیس قاسم و دیگر شهدای بزرگوار آبیاری شده، باید قدر بدانیم و با نگاه به آینده یک آینده جدید را برای بچه‌هایمان بسازیم، آن وقت است که می‌توانیم با افتخار بگوییم، خون شهدا را پاسداری کرده‌ایم.»

در ادامه این مراسم رونمایی، ویدیوی کوتاهی از دیدگاه شهید خرازی درباره ایران و آخرین گفت‌وگوی شهید در خبرگزاری جمهوری اسلامی و برنامه ایران من برای همگان پخش شد.

در پایان این مراسم، یادنامه شهید دکتر سیدکمال خرازی با نام «جمال کمال» با حضور و امضای غلامعلی حدادعادل، محمدجواد ظریف، اسحاق جهانگیری، علی‌اکبر صالحی، سید محمدصادق خرازی، محمود واعظی، مرتضی بانک و حسین جابری انصاری رونمایی شد.

یادنامه شهید دکتر سیدکمال خرازی با عنوان «جمال کمال» در قطع رقعی، در ۴۳۲ صفحه و به صورت تمام‌رنگی به همت خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا) و مؤسسه فرهنگی مطبوعاتی ایران منتشر شد. علاقه‌مندان برای تهیه این اثر و کسب اطلاعات بیشتر می‌توانند به نشانی تهران، خیابان خرمشهر، پلاک ۲۰۸ مراجعه کنند یا با شماره ۸۸۵۰۴۱۱۳-۰۲۱ تماس بگیرند.

ketab.inn.ir
entesharatiran@gmail.com

سه فضیلت شهید خرازی

حسین جابری‌انصاری، مدیرعامل خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا) در این مراسم با تشکر از میهمانان حاضر و افرادی که در این یادنامه همکاری و همراهی داشته‌اند، به ویژگی‌ها و خصلت‌های این شهید اشاره کرد و گفت: «در ذهن من کمال خرازی سال‌ها بود که مصداق برخی از فضیلت‌های فراموش‌شده در زمانه ما بود. به این دلیل دوست داشتم که ادای دین کوچکی برای او در مجموعه خبرگزاری جمهوری اسلامی و موسسه مطبوعاتی ایران انجام بدهیم. شهید خرازی از سه فضیلت فراموش شده در نهایت کمال برخوردار بود. یکی از این فضیلت‌ها سکوت است، یکی از دردهای ما بحران سخن‌پراکنی و سخن‌گویی است. همه مقامات مسئول ما اشتهای سیری‌ناپذیری به سخن گفتن در همه عرصه‌ها دارند. این یکی از بحران‌های ما در سیاست خارجی هم است. اما شهید خرازی از فضیلت بزرگ سنجیده سخن گفتن برخوردار بود. فضیلت دوم، کتاب‌خوانی ایشان بود؛ شهید خرازی از معدود مسئولانی بود که کتاب می‌خواند. بسیاری از مسئولان ما فرهنگ شفاهی دارند و فقط از یک جلسه به جلسه دیگری می‌روند و بسیار کم کتاب خوانده‌اند. البته ناگفته نماند که در جمع مسئولان و صاحب‌منصبان کشوری رهبر شهید انقلاب نماد کتاب‌خوانی بودند. فضیلت سوم، زیست مسلمانی ایشان بود، باید بدانیم قناعت به معنی فقر نیست؛ او در عین غنا، قناعت داشت و زیست مسلمانی او قابل توجه بود.»

مدیرعامل خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا) درباره یادنامه شهید دکتر سیدکمال خرازی «جمال کمال» توضیح داد: «این کتاب کار کوچک و متواضعانه‌ای محسوب می‌شود، با اینکه با شهید خرازی همکاری نزدیک نداشتم اما از پدر و مادرم آموختم که قدردان بزرگان و پیشکسوتان باشم. شهید خرازی نقش اساسی در شکل‌گیری ایرنا داشتند و نزدیک یک دهه در ایرنا فعال بودند و همچنین در سیاست‌خارجه هم نکات آموزنده بسیاری را از دوران فعالیتشان آموختم.»

غلامعلی حدادعادل: یکی از ماندگارترین خدمات شهید خرازی، پایه‌گذاری و توسعه علوم شناختی در ایران بود. اگر او این مسیر را آغاز نکرده بود، امروز علوم شناختی در کشور به جایگاه کنونی دست پیدا نمی‌کرد. رشته علوم شناختی را با خود به ایران آورد و آن را تأسیس کرد. او با بهره‌گیری از دانش روز، اعتماد مسئولان نظام و شناخت دقیق از نیازهای علمی کشور، این حوزه را بنیان گذاشت و توسعه داد

حسین جابری انصاری: یادنامه شهید دکتر سیدکمال خرازی «جمال کمال» کار کوچک و متواضعانه‌ای محسوب می‌شود، با این‌که با شهید خرازی همکاری نزدیک نداشتم اما از پدر و مادرم آموختم که قدردان بزرگان و پیشکسوتان باشم. شهید خرازی نقش اساسی در شکل‌گیری ایرنا داشتند و نزدیک یک دهه در ایرنا فعال بودند و همچنین در سیاست‌خارجه هم نکات آموزنده بسیاری را از دوران فعالیتشان آموختم

آیینه کمال

جمال کمال یادنامه‌ای برای شهید دکتر سیدکمال خرازی است

«جمال کمال» عنوان یادنامه شهید دکتر سیدکمال خرازی است که به کوشش دکتر حسین جابری انصاری و توسط خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا) و مؤسسه فرهنگی مطبوعاتی ایران، منتشر شده و حاصل گردآوری اسناد، خاطرات، گفت‌وگوها و یادداشت‌های شخصیت‌های سیاسی، فرهنگی، رسانه‌ای و دانشگاهی کشور درباره یکی از تأثیرگذارترین مدیران و دیپلمات‌های جمهوری اسلامی ایران است. این اثر، تنها بازخوانی کارنامه سیاسی و فرهنگی شهید خرازی نیست؛ بلکه تلاشی است برای نزدیک شدن به ساحت انسانی مردی که بسیاری او را بیش از مسئولیت‌های رسمی، با منش، متانت، انصاف و هنر شنیدن به یاد می‌آورند.

دکتر خرازی که در بیستم فروردین‌ماه ۱۴۰۵ در جریان حمله هوایی صهیونی آمریکایی به منزل مسکونی‌اش به شهادت رسید، در طول بیش از پنج دهه فعالیت سیاسی، فرهنگی و علمی، مسئولیت‌های متعددی را بر عهده داشت و نقش‌آفرینی او در حوزه‌هایی چون رسانه، دیپلماسی، آموزش عالی، سیاست خارجی و تأسیس نهادهای علمی و فرهنگی، جایگاه ویژه‌ای در تاریخ معاصر ایران برای او رقم زده است.

حسین جابری انصاری در پیش‌گفتار یادنامه «جمال کمال» اشاره می‌کند: «خبرگزاری جمهوری اسلامی که دکتر خرازی، اولین مدیرعامل منصوب آن در عهد انقلاب اسلامی بوده است، با هدف ادای دینی کوچک در برابر طومار بزرگ خدمات آن شهید فرزانه به ایران و اسلام در حوزه‌های مختلف بویژه دانش، رسانه و دیپلماسی و مشارکت در امر خیر و نیکوی بزرگداشت یاد و خاطره و راه و مرام او، یادنامه «جمال کمال» را در قالب ویژه‌نامه روزنامه ایران منتشر می‌نماید؛ روزنامه‌ای که پنج سال پس از پایان مدیرعاملی سیدکمال خرازی در مجموعه خبرگزاری جمهوری اسلامی بنیاد نهاده شد، اما در امتداد تلاش‌های ارزنده او در بنیانگذاری دوباره خبرگزاری ملی ایران در تراز انقلاب اسلامی محسوب می‌شود.»

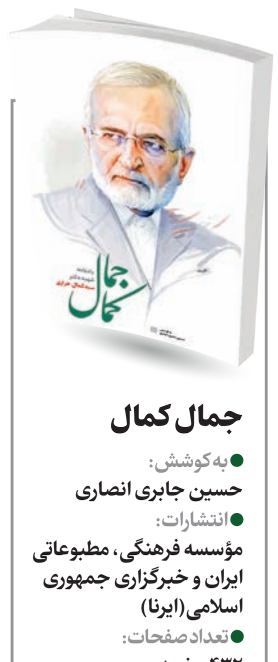

جمال کمال
● به کوشش: حسین جابری انصاری
● انتشارات: مؤسسه فرهنگی، مطبوعاتی ایران و خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا)
● تعداد صفحات: ۴۳۲ صفحه

زندگی و زمانه شهید خرازی

پس از پیش‌گفتار، نگاهی کوتاه به زندگی و زمانه شهید دکتر سیدکمال خرازی شده است؛ از تحصیلات و فعالیت‌ها تا کتاب‌های چاپ و ترجمه شده توسط او. پس از آن آخرین گفت‌وگوی تفصیلی شهید خرازی با خبرگزاری ایرنا درباره شیرین‌ترین و تلخ‌ترین خاطراتش از سال‌های دفاع مقدس است که در زمان جنگ تحمیلی ۸ ساله مسئولیت ستاد تبلیغات جنگ را برعهده داشت. این شهید درباره برقراری تعادل بین ایرانیت، تشیع و اسلامیت، فشارهای اقتصادی که عامل اصلی ناامیدی هستند، به درست اجرا نشدن قانون اساسی تأکید داشته است. وی در بخشی از این گفت‌وگوی تفصیلی گفته است: «ایرانیت؛ یعنی یک تمدن بسیار تاریخی که در ذهن و وجود هر ایرانی رسوخ دارد. نمی‌شود که این را فراموش کرد. ما ایرانی هستیم و این ایرانیت ما در قالب ادبیات، زبان و آن آثار گرانسنگی که برای ما به جای گذاشته شده، متجلی است.»

پس از آن نیز سید محمدصادق خرازی، برادرزاده شهید خرازی و سفیر پیشین جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل متحد و فرانسه روایتی درباره یک عمر ایثار و آموزگاری سیدکمال خرازی با عنوان «شهید مؤسس» نوشته است. به اعتقاد او «لقب مؤسس برازنده اوست، چرا که از آغاز دهه چهل، در اوج شور جوانی و دلبستگی به دین و میهن، برای آبادانی ایران ساخت و سوخت. او در مکتب بزرگان مدرسه علوی، در کنار استادانی چون کرباسیان، رضا روزبه و شهیدانی چون بهشتی، باهنر و همدلی با دکتر سروش، شهید دکتر قندی و نیز شهید موسوی قد کشید و قوام یافت.»

در ادامه این بخش نیز حافظ حاجی کریم جباری مدرس دانشگاه و سفیر پیشین ایران در سوئیس شرح خدمات ملی شهید خرازی را جمع‌آوری کرده است. او درباره این شهید گفته است: «برنامه‌های وسیع و کاملاً ابتکاری را در زمینه‌های فرهنگی، آموزشی و جذب ایرانیان در ایالات متحده بنیانگذاری کرد که منافع فراوانی برای کشورمان در برداشت. راه‌اندازی بخش جذب متخصصین ایرانی در نمایندگی نیویورک، تأسیس انجمن علمی ایرانیان، ساخت و راه‌اندازی مرکز فرهنگی، دینی، آموزشی امام علی(ع) و مراکز علمی تحقیقاتی کشور بخشی از آنهاست.»

روایت‌هایی خودمانی

فصل یکم با عنوان «روایت سوگ و ستایش» مجموعه‌ای از پیام‌های تسلیت را شامل می‌شود که پس از شهادت دکتر سیدکمال خرازی منتشر شده‌اند و روایتی است از احترام جمعی به شخصیتی که بسیاری او را بیش از هر عنوان و منصبی، با منش و انسانیتش به یاد می‌آورند. در این میان می‌توان به پیام‌های سیدمجتبی حسینی خامنه‌ای رهبر انقلاب اسلامی، مسعود پزشکیان رئیس‌جمهوری، محمدباقر قالیباف رئیس مجلس، غلامحسین محسنی اژه‌ای رئیس قوه قضائیه، صادق آملی لاریجانی رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام و... اشاره کرد.

فصل دوم با عنوان «نزدیک‌تر از روایت» یادداشت‌هایی از همکاران قدیمی، همراهان دوران مسئولیت و دوستان نزدیک شهید خرازی به چشم می‌خورد؛ افرادی که او را نه فقط در قاب جلسات رسمی، بلکه در فراز و فرود زندگی و در لحظه‌های انسانی و بی‌پیرایه دیده‌اند. بخش قابل توجهی از کتاب به خاطرات، مشاهدات و روایت‌های شخصی این فصل اختصاص پیدا کرده که در این گزارش به برخی از آنها اشاره شده است:

حمید رضا آصفی سخنگوی پیشین وزارت امور خارجه ایران و سفیر پیشین ایران در فرانسه، آلمان شرقی و امارات در یادداشت خود آورده: «آنچه از همان ابتدا در مورد ایشان کاملاً برجسته و عیان بود دقت نظر، برنامه‌ریزی، دوراندیشی، تحلیل بر پایه اطلاعات و اخبار و استفاده از ظرفیت همه نیروها بدون توجه به گرایش سیاسی بود.»

محمد جواد هرنیا از پیشکسوتان خبرگزاری جمهوری اسلامی درباره شهید خرازی گفته: «با آنکه از خانواده‌ای متمول بود، عمیقاً ممسک بود. نه در حیطه کار، حتی در زندگی روزمره و شخصی از اسراف پرهیز داشت. اما ادای ساده‌زیستی درنمی‌آورد. کسانی که از قبل او می‌خواستند به نان و نوایی برسند، تلاش بار اولشان، بار آخرشان می‌شد.»

سید عطاالله مهاجرانی نویسنده، پژوهشگر و نماینده ادوار مجلس هم در یادداشت خود عنوان کرده: «تأکید آقا کمال این بود که باید نشان دهیم زندگی و جنگ مثل دو روی سکه باهمند. گروهی را به جبهه فرستاده بود تا از جبهه عکس و فیلم بگیرند. از غذا خوردن و چای نوشیدن و فوتبال بازی کردن و دعا خواندن و نیایش و لباس شستن و شوخی‌های جبهه. بعداً این کار با کتاب فرهنگ جبهه به کمال خود رسید.»

صدای نزدیکان

فصل سوم یادنامه با عنوان «در آیینه خاطرات» شامل گفت‌وگوها و خاطراتی است که ابعاد کمتر شنیده‌شده و شخصیت و سبک مدیریتی شهید خرازی را بازتاب می‌دهد. در این فصل گفت‌وگوهایی با افراد شاخصی همچون اسحاق جهانگیری، غلامعلی حدادعادل، محمد خدادی، سیدعطاءالله مهاجرانی، محمدتقی روغنی‌ها و مصطفی ایزدی دیده می‌شود که شهید کمال خرازی را نه از دور، بلکه از نزدیک دیده‌اند؛ در جلسات، در بحران‌ها، در روزهای سخت و در لحظه‌های ساده‌ای که گاهی بیش از همه چیز، حقیقت یک انسان را آشکار می‌کنند.

فصل چهارم با عنوان «از دریچه دوربین؛ تهران تا نیویورک» بیش از یکصد تصویر منتشر نشده از دوره‌های مختلف زندگی و مسئولیت‌های شهید خرازی را در اختیار مخاطبان قرار می‌دهد. بخش «طلیعه» این مجلد نیز دو مقاله را شامل می‌شود که در آنها تلاش شده وجوه دیده نشده زندگی و کارنامه این شهید از زوایایی تحلیلی تبیین شود.